

Konkursui „Eilėraščių menas ir interpretacija“, skirtam profesorės Vandos Zaborskaitės atminimui

(Ne)laukti sudužimo

Esė pagal Mariaus Povilo Elijo Martynenko eilėraščių „Rasta tarp skeveldų“

Augustina Binkytė, Biržų „Saulės“ gimnazijos 3b kl. mok.

Konsultavo mokytoja Virginija Kalvanaitė

Biržai

2021

Esė pagal Mariaus Povilo Elijo Martynenko eilėrašį „Rasta tarp skeveldų“

Rasta tarp skeveldų

jei skrydis sėkmingas, jo pabaigoje
juodoji dėžė automatiškai ištrina skrydžio įrašą.
jei susimauni, tai bent jau aišku kodėl.

nenorėjom laukti sudužimo
užliūliavom angelus sargus
nukniaukėm iš jų raktus
ir atrakinom viens kito juodąsias dėžes

būtent dėl to ir sudužom

(Almanachas „Poezijos pavasaris 2020“. Vilnius: Rašytojų sąjungos fondas, 2020.)

(Ne)laukti sudužimo

Dar prieš išmokstant vaikščioti tenka pajusti pirmosios nesėkmės skonį. Nesėkmingas mėginimas verksmais prisišaukti mamą. Atsitrenkimas į stalo kampą. Dvejetas. Pirmoji meilė, pasibaigusi tragiškai (kaip anuomet atrodė). Lūkesčių nepateisinanti karjera. Per mažas atlyginimas. Ryšį praradę dviejų žmonių pasauliai ir jų pasukimas skirtingais keliais. Pavydas.

Galų gale, chaosas vidiniame gyvenime. Egzistencinė krizė. Įsisąmoninimas, kad pasaulis nesisuka aplink vieną žmogų. O galbūt kartus suvokimas, jog savęs laikymas pasaulio centru pakenkė pačiam sau.

Žmogus gyvena, o nesėkmės vis nesibaigia. Smulkios ir nereikšmingos, visgi jos netrunka pasimiršti, net jeigu neišraunamos iš atminties it mažytės piktžolės. Kartais iš jų išauga ir didesnių sunkumų, vis didėja, leidžia šaknis gilyn ir gilyn, kol...

„Jei skrydis sėkmingas, jo pabaigoje / juodoji dėžė automatiškai ištrina skrydžio įrašą“, – savo eileraštį „Rasta tarp skeveldų“ pradeda Marius Povilas Elisas Martynenko. Jis primena apie aviacijoje bei laivyboje paplitusį įtaisą, skirtą įrašyti įgulos narių pokalbiams ir informacijai apie svarbiausių orlaivio ar laivo techninių sistemų būklę. Blogiausiu atveju įrašai gali būti panaudojami tik po katastrofos ir tik tam, kad būtų iširtos avarijos priežastys. Tad eileraštis tęsiamas: „Jei susimauni, tai bent jau aišku kodėl.“ Galima suprasti, jog visi nesklandumai, nesugriovę visumos – skrydžio, tampa nebesvarbūs. Nėra prasmės knaisiotis po įgulos pokalbius, gilintis į mažyčių nesklandumų priežastis – juk kelionė, nepaisant visų trukdžių, pasibaigė sėkmingai, tad visą techninę informaciją verta ramiai sunaikinti ir užmiršti.

Tarp lėktuvo skrydžio ir žmogaus gyvenimo (arba juodosios dėžės ir žmogaus vidinio pasaulio) nesudėtinga nubrėžti paraleles. Ilgainiui kelyje pasitaikiusios kliūtys – įtrūkimai – užsiglaisto ir pasimiršta, palikdamos ne visuomet idealų, tačiau šviesų prisiminimą, kuris užgrūdino ir suteikė patirties bei išminties. Jei žmogus iš esmės jaučiasi laimingas – kam, daugeliu atvejų, dar knaisiotis giliai po savo vidų? Toks žmogus apie tokią galimybę dažniausiai nė nepagalvoja.

Tačiau jeigu kažkas žmoguje kada nors lūžta? Visi tie įtrūkimai, jeigu jie (nors ir pamažu) vis gilėja, skilinėja, kol galiausiai pažyra šukių pavidalu? Žmogus tokioje desperacinėje tuštumos būsenoje nebegali tvirti, vienintelė išeitis lieka (susi)kurti iš naujo. Būtent tuomet – lyg po lėktuvo katastrofos – ateina laikas atidaryti savo juodąją dėžę. Sau

pačiam, artimajam ar psichologui – tam, kas surinktų tas šukes ir atsargiai suklijuotų. Suprastų, padėtų išsiaiškinti sielos žaizdų priežastis.

Pasaulio tokia tvarka: pasiseka – nesėkmes užmiršti, nepasiseka – nagrinėti jų priežastis.

M. P. E. Martynenko eilėraščio lyrinis subjektas, kalbantis „mes“ vardu, šią tvarką sumanė apeiti. Teigdamas „nenorėjom laukti sudužimo“, jis parodo, jog jo pasaulis / gyvenimas / santykiai dar iki galo nesuskilę, nors pradėję aižėti. Vis dėlto viską dar įmanoma išgelbėti ir sutvarkyti. Nors galbūt tik iš smalsumo norima sužinoti, kas slypi vidiniuose pasauliuose. Tačiau panašu, jog vis dėlto vengiama pasistengti ir išsiaiškinti. Per sudėtinga? Anaipol. Juk sudužimo dar nebuvo, bet kažkas aukščiau jo – to sudužimo – ir nenori. Tai paaiškina trys eilėraščio eilutės: „užliūliavom angelus sargus / nukniaukėm iš jų raktus / ir atrakinom viens kito juodąsias dėžes.“ Būtent angelų sargų užliūliavimas dar kartą patvirtina aukštesnės pasaulio tvarkos egzistavimą. Neteisėtas veiksmas – raktų nukniaukimas – lyg pabrėžimas, kad juodųjų dėžių atidarymas lėktuvui nesudužus tvarkai prieštarauja ir gali pakenkti. Angelai sargai saugo.

Apie tyčinio pasaulio tvarkos pažeidimo pasekmes kalbama ir Biblijos Pradžios knygoje. Dievui uždraudus nuo vieno – gėrio ir blogio pažinimo – medžio skinti ir valgyti vaisius, Ieva ir Adomas, vedami smalsumo, suvalgė uždraustą vaisių. Dėl to Dievas labai supyko ir išvarė juos iš rojaus sunkiai ir vargingai gyventi Žemėje. Nors Ieva ir Adomas mėgavosi naujais potyriais, tačiau tuo pat metu sulaužė taisykles ir patyrė sunkumų.

Taip pat pasaulio tvarkos pažeidimo pasekmes patiria eilėraščio lyrinis subjektas: „būtent dėl to ir sudužom.“ Kas tai lėmė? Galbūt noras pakeisti tvarką, o gal angelų užliūliavimas? O gal vienas kito vidinių pasaulių užkaborių pažinimas?

...kol nebekyla rankos ieškoti išėjimo iš painaus lianų labirinto. Ima atrodyti, kad lengviausia būtų tiesiog perrašyti gyvenimą iš naujo ar bent jau pakeisti tam tikrus epizodus. Pasiknaisioti po savo (arba kito) mintis tartum po lėktuvo juodąją dėžę, kurioje įrašomi visi nesklandumai bei jų priežastys, – ir, geriausias vietas išrinkus it dėlionės detales, sudėlioti iš naujo į vieną nepriekaištingą paveikslą. O galbūt ir į kelis – tiesiog iš smalsumo, kaip alternatyvias savo gyvenimo versijas. Paversti savo gyvenimą beveik *tabula rasa*, kad pradėtume Gyventi.

Tačiau ką tas naujas Gyvenimas pakeis? Ar iš viso jis ateis – kada nors?..

Vokiečių filosofas Frydrichas Nyčė rašė: „Tai, kas mūsų nenužudo, padaro mus stipresnius.“ Neverta laukti sudužimo (ar norėti sudužti) vien dėl klaidų, kurios nesugriauna

visumos, o tik leidžia justis visomis savo spalvomis alsuojantį Gyvenimą. Nereikia perrašinėti iš naujo, nebūtina keisti pradžios.

O dėl pabaigos... tereikia Gyventi.

716 ž.